

Niniejsza dysertacja obejmuje rozważania na temat tożsamości mieszkańców Starej Dongoli, miasta położonego między III a IV kataraktą nilową, w okresie Fundż (XVI – XIX w.). Miasto było wówczas stolicą niewielkiego królestwa znajdującego się na obszarze kontrolowanym przez sułtanat Fundż rządony ze stolicy w Sennarze.

W niniejszej dysertacji za tożsamość uznawany jest sposób określania siebie wobec innych oraz sposób wchodzenia w interakcje ze światem jednostki lub grupy ludzi. Jednocześnie tożsamość jest wynikiem wchodzenia w relacje ludzi z innymi ludźmi i z rzeczami. Dysertacja będąca studium archeologicznym skupia się przede wszystkim na relacjach ludzi ze światem materialnym. Jej głównym celem jest scharakteryzowanie procesów tworzenia się, utrzymywania i wyrażania tożsamości mieszkańców Starej Dongoli w XVII i XVIII w., czyli w ostatniej zidentyfikowanej fazie zasiedlenia miasta.

Pierwsza część rozprawy poświęcona jest domostwu oraz zachodzącym wewnątrz niego relacjom, które miały wpływ na kształtowanie się tożsamości jego mieszkańców. Przedstawiono, jak budowa domu, powtarzanie jego układu przez pokolenia oraz materiał wykorzystywany przy budowie kształtują tożsamość rodzinną. Przeanalizowana została także forma domów dongolańskich oraz wpływ układu przestrzennego na formowanie się relacji rodzinnych i płciowych. Następnie, opierając się na analizie pozostałości architektonicznych, wbudowanych domowych instalacji, przestrzennego rozmieszczenia narzędzi oraz na badaniach geochemicznych podłóg, przedstawiono istniejące wewnątrz domów obszary aktywności. Przypisanie zadań, przede wszystkim związanych z przygotowaniem pożywienia, członkom domostwa umożliwiło określenie znaczącej roli kobiet w domostwie, o czym świadczy centralne umiejscowienie ich pracy oraz brak, częściowo antycypowanych przez obecność islamu w środkowej dolinie Nilu, podziałów przestrzennych i oddzielenia kobiet od mężczyzn. Ta część rozprawy zawiera również porównanie dongolańskich kompleksów pod względem formy, rozmiarów materiałów budowlanych oraz dostępnych ich mieszkańcom zasobów i używanych przedmiotów w celu określenia istniejącego zróżnicowania społecznego. Porównanie to wskazuje na egalitarność społeczeństwa dongolańskiego, przy jednoczesnym występowaniu lokalnych elit, czego przykładem jest tak zwany dom *mekka* (króla).

Druga część dysertacji obejmuje analizę relacji występujących poza domostwem, które także przyczyniały się do tworzenia tożsamości mieszkańców miasta. Miasta sułtanatu Fundż składały się według relacji odwiedzających je osób z dzielnic zamieszkiwanych przez

spokrewnione ze sobą rodziny, dlatego relacje między poszczególnymi kompleksami w Dongoli zostały przeanalizowane pod względem tworzenia się sąsiedztw. Pozostałymi miejscami spotkań mieszkańców, podczas których mogły wytwarzać się podobieństwa i różnice, były targowiska, miejsca wymiany towarów produkowanych w mieście i okolicach. Rzeczy uczestniczące w tworzeniu się tożsamości mieszkańców Dongoli pochodziły jednak także spoza doliny środkowego Nilu. Importowane były między innymi ozdoby istotne dla wyrażania tożsamości płciowej oraz tkaniny, z których wytwarzano części ubioru podlegające sumptuatom prawa. Także używki, takie jak tytoń i alkohol, brały udział w tworzeniu się grup i kreowaniu tożsamości, w tym przypadku określanych przez pobożność i stosunek do używek. W końcowej części rozprawy scharakteryzowany został islam sudański w okresie Fundż, ze szczególnym uwzględnieniem grup sufickich oraz działalności świętych mężów. W obliczu nielicznych pozostałości materialnych islamu w Starej Dongoli to głównie kult świętych, po ich śmierci skupiony wokół grobowców, jest podstawą dla określania tożsamości religijnej dongolańczyków, z którą spleciona była w znacznej mierze tożsamość rodzinna budowana na pokrewieństwie z lokalnymi świętymi. Przykładem może być ciągle żywy w okolicach Starej Dongoli kult Mohammeda bin Isy bin Saliha, XVII-wiecznego świętego, którego rodzina nadal podtrzymuje o nim pamięć.